

SZAKIRODALOM.

Geschichte des Collegium Germanicum-Hungaricum in Rom. Von Cardinal Andreas Steinhuber S. J. Freiburg i. Br. Herder, 1895. 2 kötet.

Mindenkinek, ki az örök városban megfordult, bizonyára feltűntek azon biborvörös talárba öltözött fiatal papok, kikkel naponként a Monte Pincio sétányán találkozhatik a római vándor, a mint breviariumukat forgatva a sötét ciprusfák alatt bolyongnak. Az idegen előtt, kinek lelkét Róma annyira betölti, hogy még saját létéről is megfélekedezik nem egyszer, e fiatal papok mindig szemet szúrnak. A Collegium Germanicum-Hungaricum növendékei ezek, kiket a római népvicz, épen ruhájukról, oly találóan nevezett el »gamberi cotti« fött rákoknak.

E collegium történetét tárgyalja az előttünk fekvő két kötet. Biboros szerzője maga is a collegium növendéke, majd annak 13 éven át rektora volt, 1893 óta pedig a bibornoki collegium tagja. Mint műve előszavában mondja, csak kötelességét teljesíti az intézettel szemben, melyben kiképezését nyerte, midőn annak okiratokon alapuló történetét, az elsőt, mely a collegium történetét alapításától kezdve a jelen időkig tárgyalta, nyilvánosság elé viszi.

A Collegium Germanicum-Hungaricum alapítása 1552-re nyúlik vissza. Morone Jánost és Loyola Ignácot illeti az érdem, hogy ez intézet megalakult. Célja a reformáció által a katolikus vallásban mindenütt érezhető hanyatlás meggátolása volt, minden tekintetben megfelelő papok nevelése által. Létkérdése azonban már az első évtizedekben nagyon kétségessé vált. Az anyagi zavarok, melyekkel az intézetnek küzdenie kellett, létét komolyan veszélyeztették, melyet csak XIII. Gergely 1573-ban tett alapítványá háritott el. Innen datálódik a collegium tulajdonképeni föllendülése, jöllehet a századok során, főleg a jelen században, fennmaradása nem egyszer komolyan veszélyeztetve volt.

A collegium az első időszakban csak németországi tanulók fölvételére szolgált, melynek megfelelőleg a Collegium Germanicum nevet viselte. Azonban ezt nem vették oly szigorúan, és más országokbeli növendékekkel is találkozunk a németek mellett. Hazánkból a legelső a nyitrai egyházmegyei Szántó (Arator) István volt, kinek ösztönzésére alapította XIII. Gergely 1578 márczius 1-én a Collegium Hungaricumot, melynek tulajdona lett mindjárt az alapításkor a Coelius hegyen fekvő S. Stefano Rotondo templom. Hanem a magyar intézetre rossz idők jártak. Nem volt miből azt fenntartani, s ezért XIII. Gergely 1580 ápril 13-án a két intézetet egyesítve, annak a collegium Germanicum-Hungaricum nevet adta.

Steinhuber könyvében az egyesített collegiumnak úgy az egyesítés utáni, mint annak külön-külön megelőző történetét behatóan, az okiratok lehető teljes felhasználásával tárgyalja. Megismertet minket a collegium külső történetével, annak belső szervezetével, tanulmányi rendszerével, szóval bel- és küléletének minden egyes nagyobb mozzanatával. Közli a növendékek neveit, egyházmegyéik szerint, az alapítástól kezdve, a kiválóbb szerepet játszóttak rövid életrajzával. Nem tartozik e folyóirat keretébe a munka méltatása historiai szempontból. Nekünk bibliografiai szempontból kell ezt tekintetbe vennünk. És e tekintetben konstatálnunk kell azt, hogy a munka, minden jó tulajdonságai daczára, sem elégit ki bennünket teljesen. A tudós szerző hallgatással mellőzi úgy a collegium könyvtárát, mint pedig annak oly gazdag levéltárát is.

Némileg pótolja e hiányt az előszó azon része, melyben a biboros szerző röviden beszámol arról, hogy honnan merítette az anyagot művéhez. Ami a collegium történetét illeti, ezt először P. Girolamo Cattaneo az intézet tanulmányi prefektusa kísértette megírni. Midőn 1652-ben az intézet alapításának első százados évfordulója volt, Cattaneo megbízást nyert, hogy a collegium történetét írja meg. 1652-ben kiadta mintegy bevezetesképen »Panegyricus de institutione Collegii Germanici et Hungarici« című művét. Cattaneo 1655-ben Nápolyba helyeztetvén át, Fusban Vilmos spiritualis bizatott meg a munka folytatásával. Munkája »Historia Collegii Germanici et Hungarici« csak kéziratban van meg a collegiumban s az 1552—1581-ig terjedő időközt foglalja magában. Fustban után Pleickner Ádám, a collegium volt minisztere, folytatta a munkát, de 1683 körül elhalt, s munkája befejezetlen maradt. A collegium története most majd 100 évig pihent. 1770-ben jelent meg Rómában a jezsuita rend hivatalos historiografusa P. Cordara Gyulának »Collegii Germanici et Hungarici Historia libris 4 comprehensa« című munkája, mely nagyrészt Pleickner és Fusban nyomdokán halad, és 1581-ig terjed.

Munkája negyedik könyve a collegium status praesensével foglalkozik, azonfelül közli a »Catalogus virorum illustrium qui ex Collegio Germanico et Hungarico prodierunt«-ot, mely Steinhuber szerint munkája legbecsesebb részét képezi. Cordara óta nem jelent meg a collegiumról tudományos alapon irt könyv, mert az 1843-ban Lipcsében megjelent »Das Deutsche Collegium in Rom. Entstehung, geschichtlicher Verlauf, Wirksamkeit, gegenwärtiger Zustand und Bedeutsamkeit derselben. Von einem Katholischen« mű komolyan számba nem vehető. A collegium méltóságához mért, kimerítő történetét csak Steinhuber adta jelen munkájában.

Munkájához szerző a levéltári anyagot két helyről merítette, a collegium levéltárából és a jezsuita rend főlevéltárából. A két levéltár közül főleg az első adott, különösen a collegium beltörténetére, adatokat. Egyesítve van e levéltárral a collegiummal egyesített San Saba, Santa Croce di Avellana, Santa Cristina és Lodivechio apátságok, továbbá a Santo Stefano Rotondo templom levéltára. E levéltár tartalmát főleg pápai bullák, decretumok, levelezések, visitatio-jegyzőkönyvek és az intézet vagyoni helyzetére vonatkozó följegyzések képezik. Fő fontossággal bír a növendékek katalogusa, mely három kötetre terjed, ú. m. 1552—1716, 1716—1798, 1818-tól mai napig. Az első kötet 3. oldalán a következő bejegyzést találjuk: Hic liber continet nomina alumnorum ab erecto Collegio Germanico quantum ex diversis catalogis ordine temporum servato colligere licuit. Confectus est nunc primum die primo Januarii anno 1608 et originalia in archivio reposita. A katalogus azonban csak 1653-tól kezdve lesz terjedelmesebb, addig a bejegyzések hézagosan történtek. E katalogus szolgált alapul Steinhubernek munkája azon részében, hol a növendékek névsorát, egyházmegyék szerint összeállítva, közli. Azonfelül az I. kötet 40—42 lapjain közli a Loyola Ignác életében fölvetett növendékek neveit (1552—1555 évekből) azoknak a liber juramentorumban tett sajátkezü följegyzéseik alapján.

Látjuk ebből, hogy aránylag nagyon csekély az, mit Steinhuber munkájában a collegium levéltáráról mond. Pedig a Collegium Germanicum-Hungaricum levéltára főleg Magyarországra nézve, gazdag adatokat rejthet magában. Mutatja ezt Fraknói Vilmos értekezése: »A szent Istvántól Rómában alapított magyar zarándokház«,¹ melyhez a legfontosabb adatok a collegium levéltárából kerültek ki. Ép ezért nagyon sajnálhatjuk, hogy Steinhuber jelen művében nem szoritott egy kis fejezetnek helyet a collegium könyv-, illetve levéltáráról.

Dr. Áldásy Antal.

¹ Katholikus Szemle 1893. II. füzet és külön is.